

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ZURAWIA 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34

Telex: 816-436

BD/34/5/89

POLENE

REAKTYWOWANIE "SOLIDARNOŚCI" - NADZIEJE I OBAWY

Komunikat z badań

Warszawa, luty 1989 r.

W sondażu¹ przeprowadzonym przez CBOS w kilka dni po zakończeniu obrad X Plenum PZPR podjęto próbę ustalenia m.in. stopnia społecznej aprobaty "Solidarności", stosunku do jej legalizacji oraz przewidywań co do następstw tego faktu dla sytuacji w kraju. Wyniki tego badania wyraźnie wskazują, że ostatnio wzrasta społeczne zaufanie do opozycji politycznej i przywódcy "Solidarności", coraz więcej osób wyraża się o ich działalności z aprobatą - w krótkim okresie nastąpiło przewartościowanie społecznych ocen i odczuć w stosunku do ugrupowań opozycyjnych i Lecha Wałęsy.

1. Społeczne poparcie dla "Solidarności"

Społeczna aprobata działalności opozycji zaczęła się nieznacznie zwiększać już w okresie przejawów niezadowolenia społecznego - majowych i sierpniowych strajków. Bardziej zauważalny jej wzrost odnotowano po powołaniu nowego gabinetu. Zasadnicza zmiana stosunku do opozycji nastąpiła jednak dopiero w styczniu br. W nowej sytuacji politycznej bardziej ufa się opozycji politycznej, definiowanej jako przeciwnicy PZPR, niż PZPR, bardziej L. Wałęsie niż W. Jaruzelskiemu (tab. 1 i 2 aneksu), przy czym pozytywna ocena opozycji nie równa się dezaprobie działalności PZPR czy rządu. Co dziesiąty badany jednocześnie akceptuje działalność rządu, PZPR i opozycji, co trzeci - rządu lub PZPR i opozycji, 16% - tylko opozycji, 18% - wyłącznie rządu, a prawie co czwarty nie uznaje działalności żadnego z tych podmiotów za dobrą. Dane te wskazują na brak wyraźnych opcji politycznych w społeczeństwie, największa bowiem grupa respondentów skłonna jest popierać działania obu stron: partyjno-rządowej i opozycyjnej. Na tej podstawie można przypuszczać, że opozycja jest dla sporej grupy badanych składnikiem systemu politycznego, a nawet partnerem strony partyjno-rządowej.

"Solidarność" jest postrzegana przez większość badanych jako siła polityczna, która cieszy się uznaniem społeczeństwa znacznie większym niż rząd i PZPR (tab. 1). Tylko ona, w przekonaniu większości ankietowanych, ma w społeczeństwie więcej zwolenników niż przeciwników.

¹ "Aktualne wydarzenia (12)" - badanie zrealizowano w dniach 21-25 stycznia br. na 1500-osobowej reprezentatywnej próbie dorosłej ludności Polski.

Tabela 1

w procentach

Ocena społecznego poparcia	Respondenci oceniający społeczne poparcie dla		
	rządu	PZPR	"Solidarności"
Więcej zwolenników niż przeciwników	24,9	5,7	54,0
Tyle samo zwolenników co przeciwników	29,0	17,1	23,2
Więcej przeciwników niż zwolenników	32,6	62,9	8,9
Brak zdania	13,5	14,0	13,9

Z odpowiedzi badanych na pytanie otwarte: "Na kim, na jakich ludziach, Pana(i) zdaniem, <<Solidarność>> może obecnie polegać, na czyje poparcie może liczyć?" wynika, że bazę "Solidarności" stanowią wielkie grupy społeczne. Jej zwolenników upatruje się bądź to wśród robotników, ludzi młodych, osób do niej należących, inteligencji, bądź w większości lub w całym społeczeństwie. Oto szczegółowe dane.

Zwolennicy "Solidarności"

Odsetek wskazań

Robotnicy	26,4	
Ludzie młodzi	13,1	
Członkowie "Solidarności"	11,3	
Inteligencja	8,9	
Większość społeczeństwa	6,9	} 9,8
Całe społeczeństwo	2,9	
Kościół, księża	4,8	
Ludzie, którym zależy na poprawie sytuacji w kraju, chcą dobra Polski	3,8	
Chłopi, rolnicy	3,1	

Wypowiadając się natomiast w kwestii, kto jest przeciwnikiem "Solidarności", respondenci brali pod uwagę polityczne podziały społeczeństwa, zwłaszcza takie, jak partyjni - bezpartyjni, rządzący - rządzeni, uprzywilejowani - nieuprzywilejowani. W społecznym odczuciu nieprzychylni "Solidarności" są szczególnie: członkowie PZPR, władze partii, zwolennicy starego systemu, ludzie władzy, rząd, jego konkretni przedstawiciele, aparat przymusu. Sporadycznie (0,5-0,1%) upatrywano ich w poszczególnych warstwach społeczeństwa, wśród robotników, chłopów i inteligencji.

<u>Przeciwnicy "Solidarności"</u>	<u>Odsetek wskazań</u>
Członkowie PZPR	24,1
Rząd, członkowie rządu	11,3
Zwolennicy starego systemu, stalinowcy, twardogłowi, "konserwa"	8,5
Władze partyjne	8,3
Uprzywilejowani	7,1
Milicja, siły bezpieczeństwa	5,8
Władza	5,2
Administracja państwowa	5,1
Ludzie ceniący spokój społeczny	3,3
Związki zawodowe, OPZZ	3,3
Wojsko	2,9
M. Rakowski	2,3
W. Jaruzelski	1,7

Zatem opinia społeczna jest zgodna, że bazę "Solidarności" stanowią szerokie rzesze społeczeństwa, a jej przeciwników należy szukać wśród establishmentu politycznego.

2. Stosunek do legalizacji "Solidarności". Postulowane formy jej reaktywowania

Postrzeganiu szerokiego poparcia społecznego dla "Solidarności" towarzyszą częste deklaracje przyzwolenia na jej legalizację (tab. 2). Opowiada się za tym 70% ogółu badanych, a spośród zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej 75%. We wrześniu grupy zwolenników legalizacji "Solidarności" były o wiele mniej liczne (odpowiednio 50 i 54%). O zmianie stanowiska opinii społecznej w tej kwestii zdecydowały w znacznym stopniu ostatnie wydarzenia w kraju, m.in. spotkanie Miodowicz - Wałęsa oraz opowiedzenie się władz kraju za pluralizmem związkowym i politycznym.

Brak jest natomiast wyraźnych preferencji społecznych co do formy reaktywowania "Solidarności" (tab. 3). Spośród uznających jej legalizację za wskazaną jedna trzecia widzi tę organizację jako związek zawodowy nie prowadzący działalności politycznej, prawie tak samo liczna grupa opowiada się za takim jej kształtem, jaki miała w roku 1981 (związkiem zawodowym i ruchem społecznym). Mniej liczna, chociaż znacząca, jest grupa zwolenników "Solidarności" jako partii politycznej mającej możliwość ubiegania się o władzę. Co dziesiąty

Tabela 2

w procentach

Stosunek do legalizacji "Solidarności"	Respondenci z próby ogólnopolskiej			
	ogółem		zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej	
	IX '88	I '89	IX '88	I '89
Zdecydowanie za	17,4	32,3	20,1	37,5
Raczej za	32,4	37,7	33,7	37,1
Raczej przeciw	15,7	8,5	16,7	8,1
Zdecydowanie przeciw	11,8	3,9	12,7	4,2
Trudno powiedzieć	22,6	17,5	16,5	13,0

Tabela 3

w procentach

Formy legalizacji "Solidarności"	Respondenci z próby ogólnopolskiej			
	ogółem		zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej	
	IX '88	I '89	IX '88	I '89
Związek zawodowy i ruch społeczny tak jak w roku 1981	29,4	30,9	22,8	30,6
Związek zawodowy bez prowadzenia działalności politycznej	28,9	33,9	30,2	31,9
Klub, stowarzyszenie polityczne, a w przyszłości partia	8,1	5,3	7,9	5,0
Partia polityczna uczestnicząca w sprawowaniu władzy w ramach obecnego systemu z kierowniczą rolą PZPR	10,0	11,0	9,9	10,0
Opozycyjna partia polityczna mająca możliwość ubiegania się o władzę	23,2	17,6	19,0	20,6

badany postuluje zalegalizowanie "Solidarności" w formie partii politycznej uznającej jednak kierowniczą rolę PZPR. Niewielki odsetek jest za formą przejściową "Solidarności" - klubem, stowarzyszeniem politycznym, a w przyszłości partią polityczną. Opinie w tej kwestii od września ubiegłego roku nie uległy zasadniczym zmianom, zmniejszyły się jedynie rozbieżności w poglądach między respondentami ogółem a zatrudnionymi w gospodarce uspołecznionej, zmalała również liczba opowiadających się za przywróceniem "Solidarności" w formie partii politycznej ubiegającej się o władzę.

W styczniu 1989 wyraźnie nasiliło się także poparcie dla oddolnych prób reaktywowania struktur "Solidarności" w zakładach pracy (tab. 4). Cztery miesiące wcześniej tego typu inicjatywy akceptowało 38% pracowników gospodarki uspołecznionej, obecnie 55%. Co istotne, nie jest to wynikiem krystalizacji opinii (mniej wskazań na kategorię "trudno powiedzieć"), ale zmniejszenia się liczebności frakcji o poglądach przeciwnych.

Tabela 4

w procentach

Deklarowany stosunek do powstających w zakładach struktur "Solidarności"	Respondenci		
	z próby zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej	z próby ogólnopolskiej	
		ogółem	zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
	IX 1988	I 1989	
Zdecydowane poparcie	13,2	15,7	18,7
Raczej poparcie	25,2	31,9	36,4
	} 38,4	} 47,6	} 55,1
Raczej brak poparcia	23,5	14,3	13,6
Zdecydowany brak poparcia	13,7	4,7	5,7
	} 37,2	} 19,0	} 19,3
Trudno powiedzieć	24,4	31,5	24,0

Większość respondentów, zwłaszcza zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej, wyraża przekonanie, że władza powinna godzić się na tworzenie struktur "Solidarności" w zakładach pracy (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Postulowany stosunek władzy do powstających struktur "Solidarności"	Respondenci z próby ogólnopolskiej	
	ogółem	Zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
Władza powinna:		
- zwalczać je	6,3	6,6
- zachować obojętność	18,7	18,0
- zgodzić się	46,5	53,3
Trudno powiedzieć	28,3	22,0

3. Opinie na temat pluralizmu związkowego. Ocena stanowiska
KC PZPR w tej sprawie

Wysoki poziom akceptacji idei legalizacji "Solidarności" wynika nie tylko ze znacznej aprobaty działalności tej organizacji i jej przywódcy, ale także z uznawania słuszności generalnej zasady pluralizmu związkowego. Z przedstawionych w sondażu trzech koncepcji rozwoju ruchu związkowego największą popularność zyskała ta, która zakładała pluralizm związkowy (tab. 6). Z odmienną sytuacją mieliśmy do czynienia we wrześniu - wtedy opowiadano się wyraźniej za jednym związkiem w zakładzie pracy.

Tabela 6

Koncepcje rozwoju ruchu związkowego	Respondenci		
	z próby zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej	z próby ogólnopolskiej	
		ogółem	zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
	IX '88	I '89	
Wszyscy pracownicy mogą wstąpić do aktualnie działającego związku, a następnie w sposób samodzielny zdecydować o zmianach składu władz i programu organizacji związkowej przy zachowaniu jednego związku w zakładzie	41,8	22,6	24,8
Powstaje od nowa kilka związków, ale pozostaje ten, do którego wstąpi większość pracowników, pozostałe zaś ulegną likwidacji	26,0	26,9	26,9
Powstaje kilka związków, ale tworzą one jedną związkową radę przedsiębiorstwa, której skład jest proporcjonalny do liczby członków każdego z działających związków	30,0	44,5	46,3

W sumie pozytywnie też oceniono stanowisko KC PZPR w sprawie pluralizmu związkowego (choć prawie połowa respondentów bądź nie miała zdania w tej kwestii, bądź też nic o nim nie wiedziała). Jeśli podważano jego słuszność, to nie z obawy przed ograniczeniem działalności OPZZ, ale przeciwnie - "Solidarności" (tab. 7). Z drugiej jednak strony z prawie powszechną akceptacją (74,4 - 82,6%) spotkały się zawarte w stanowisku KC PZPR warunki, jakie powinny być przestrzegane przez związki zawodowe (tab. 8). Wyjątek stanowi tu jedynie warunek niekorzystania z zagranicznych dotacji - zaakceptowało go 43,3%.

Tabela 7

Ocena stanowiska KC PZPR w sprawie pluralizmu związkowego	Respondenci z próby ogólnopolskiej	
	ogółem	zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
Jest ono słuszne, umożliwi właściwy rozwój ruchu związkowego	31,6	35,9
Jest ono niesłuszne, warunki, jakie postawiono, oznaczają ograniczenie działalności "Solidarności"	8,7	10,7
Jest ono niesłuszne, bo oznacza nasilenie się konfliktów politycznych w zakładach pracy	6,7	6,4
Jest ono niesłuszne, warunki, jakie postawiono, oznaczają ograniczenie działalności OPZZ	1,3	1,7
Nic nie wiem o tym stanowisku	25,0	21,0
Trudno powiedzieć	26,5	24,2

Tabela 8

Warunki stawiane przez KC PZPR związkom zawodowym	Respondenci		
	postulujący		nie ma- jący zdania
	przyjęcie	odrzućcenie	
	danego warunku		
Wspierać reformę gospodarczą i działania na rzecz rozwoju ekonomicznego	82,6	3,1	14,0
Przestrzegać konstytucyjnego i ustawowego porządku prawnego oraz statutów związkowych	80,3	3,0	16,4
Uczestniczyć w przygotowaniu ordynacji, wspólnego programu i list wyborczych do Sejmu	76,2	4,9	18,7
Przeciwdziałać próbom zakłócenia pokoju społecznego i podważenia trwałości państwa	74,4	8,5	16,8
Nie korzystać z zagranicznych dotacji sprzecznych z obowiązującym w Polsce prawem i zasadą lojalności względem naszego państwa	43,3	28,7	27,7

4. Ocena politycznych intencji L. Wałęsy. Reminiscencje listopadowego spotkania Miodowicz - Wałęsa

Na początku opracowania sygnalizowaliśmy wzrost aprobaty działalności przywódcy "Solidarności" oraz sympatii do niego. W sondażu znalazły się też pytania dotyczące społecznych odczuć wobec L. Wałęsy jako rzecznika porozumienia i kompromisu z władzą. Na pytanie, czy są szczerze jego zapewnienia, że zależy mu na porozumieniu, dogadaniu się z władzą, ponad 70% odpowiedziało pozytywnie, a 12% negatywnie. Dodatnia ocena intencji lidera "Solidarności" przemawia za tezą, że zyskuje on coraz większą akceptację społeczną dzięki zmianie swojego politycznego image - stawianiu na porozumienie, a nie na konfrontację (tab. 9).

Tabela 9

Odpowiedzi na pytanie: "Czy są szczerze zapewnienia L. Wałęsy, że zależy mu na porozumieniu z władzą?"	w procentach	
	Respondenci z próby ogólnopolskiej	
	ogółem	zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
Zdecydowanie tak	28,8 } 70,6	31,4 } 71,3
Raczej tak		
Raczej nie	8,7 } 12,2	9,8 } 13,7
Zdecydowanie nie		
Trudno powiedzieć	17,1	15,1

Badania wykazują stosunkowo dużą znajomość faktu powstania przy L. Wałęsie Komitetu Obywatelskiego, tym bardziej że inicjatywa ta nie była nagłaśniana przez oficjalną propagandę. Wprawdzie u większości jest to wiedza powierzchowna, sprowadzająca się tylko do konstatacji, że powstał, ale w porównaniu z wiedzą o przedmiocie obrad X Plenum KC PZPR (prawie 62% nie wiedziało, nad czym obradowano), o którym z kolei mówiło się dużo, okazuje się znaczna (szczegółowe dane w poniższym zestawieniu).

Stopień poinformowania respondentów o Komitecie Obywatelskim

Odsetek respondentów

Starali się zdobyć jak najwięcej informacji	5,5
Wiedzą tylko, że powstał	38,7
Nic nie wiedzą	55,7

Wykazujący znajomość faktu powołania przy L. Wałęsie Komitetu Obywatelskiego w większości ocenili go pozytywnie. Postrzegany jest jako organ, który będzie sprzyjał porozumieniu z władzą (65,6% poinformowanych), jednocześnie przyczyni się do poprawy sytuacji w kraju (56,9%).

Od telewizyjnego spotkania Miodowicz - Wałęsa minęło ponad dwa miesiące, wydarzenie to nadal jednak funkcjonuje w świadomości społecznej. Na zadane w styczniowym sondażu pytania otwarte : "Kto na tym spotkaniu skorzystał?" i "Jakie to były korzyści?", "trudno powiedzieć" bądź "Nie oglądałem spotkania" odpowiedziało około 16% respondentów. Zdecydowana większość traktuje to spotkanie jako swego rodzaju pojedynek, który mógł przynieść korzyści różnym stronom poczynając od jego uczestników poprzez "Solidarność", rząd, związki zawodowe, telewizję na społeczeństwie kończąc. Najczęściej jednak wypowiedziano się, że na spotkaniu skorzystał L. Wałęsa, a także społeczeństwo, Polacy. Zdecydowanie rzadziej wskazywano na A. Miodowicza i OPZZ.

<u>Odpowiedzi na pytanie "Kto na tym spotkaniu skorzystał?"</u>	<u>Odsetek respondentów</u>
L. Wałęsa	40,6
Społeczeństwo, Polacy	15,2
Obie strony	10,3
Nikt, nie było zwycięzców ani pokonanych	9,8
"Solidarność"	4,8
Rząd	1,6
Opozycja	1,5
A. Miodowicz	1,4
Związki zawodowe	0,5
Trudno powiedzieć	8,6
Nie oglądałem spotkania	7,5

Korzyści upatrywano z jednej strony w poprawie sytuacji politycznej w kraju, wzroście nadziei na porozumienie, dialog, z drugiej zaś w udowodnieniu politycznej dojrzałości, wiarygodności i realizmu L. Wałęsy.

<u>Korzyści spotkania</u>	<u>Odsetek respondentów</u>
Początek porozumienia, szansa na autentyczny dialog	11,1
Wałęsa zaprezentował się jako mądry, dojrzały polityk, wiarygodny, konkretny, rzeczowy	11,1
Wałęsa powiedział prawdę, to co myśli	10,9

<u>Korzyści spotkania</u>	<u>Odsetek respondentów</u>
Wałęsa pozyskał zwolenników, zdobył sympatię	10,6
Zaczęto się liczyć z Wałęsą, traktować jako partnera do rozmów	7,6
Przedstawienie poglądów obydwu stron, poznanie racji, poglądów	6,6
Głoszenie idei legalizacji "Solidarności", głoszenie pluralizmu związkowego	5,4
Spotkanie było przejawem demokratyzacji życia w kraju	4,9

Tak więc spotkanie przywódców związkowych przyczyniło się między innymi do korzystniejszej zmiany społecznych odczuć wobec osoby L. Wałęsy, nie wpłynęło natomiast na odbiór samego inicjatora spotkania - A. Miodowicza. Notowania zarówno związków zawodowych, jak i ich przywódcy pozostają na tym samym stosunkowo niskim poziomie (aneks - tab. 1 i 2). Wprawdzie A. Miodowicz zyskał nieznacznie na sympatii, ale poszerzyło się też grono osób jemu niechętnych.

5. Sytuacja w kraju po reaktywowaniu "Solidarności" - próba prognozy

Trudno w tej chwili przewidzieć, jak rozwinie się sytuacja w kraju po reaktywowaniu "Solidarności". Możemy jedynie przedstawić rokowania respondentów co do następstw zalegalizowania "Solidarności" dla losów kraju oraz rozwoju "Solidarności" jako ugrupowania.

Mówiąc o przewidywanych następstwach zalegalizowania "Solidarności" dla sytuacji kraju, badani zdecydowanie częściej wiążą z tym faktem nadzieje niż obawy, częściej widzą pozytywne jego strony niż negatywne. Odmiennie były rokowania dwa miesiące wcześniej - w listopadzie ubiegłego roku. Wtedy to częściej wyrażano obawy niż nadzieje, częściej dostrzegano złe niż dobre strony (tab. 10).

Tabela 10

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: "Co przyniesie Polsce zalegalizowanie <<Solidarności>>?"	Respondenci z próby ogólnopolskiej			
	ogółem		zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej	
	XI '88	I '89	XI '88	I '89
Same korzyści	4,9	9,5	6,0	9,9
Więcej korzyści	23,6	38,1	25,8	43,3
Tyle samo korzyści co strat	17,1	13,3	18,5	13,6
Więcej strat	16,9	6,5	17,7	6,3
Same straty	4,8	0,7	4,4	0,8
Trudno powiedzieć	32,7	31,6	27,5	25,9

Odpowiedzi na pytanie w czym widzi się pozytywy, a w czym negatywy ewentualnego reaktywowania "Solidarności" potwierdzają wcześniejszy wniosek o korzystnym odbiorze tego faktu. Na pytanie o ujemne strony prawie 29% ankietowanych odpowiedziało, że nie ma takich, przyniesie to tylko korzyści. Wypowiedzi przeciwstawne pojawiły się zdecydowanie rzadziej - jedynie u 6% respondentów. Dobre strony zalegalizowania "Solidarności" widziano przede wszystkim w normalizacji sytuacji politycznej w kraju - spokoju, porozumieniu społecznym, aktywizacji społeczeństwa, w efektywności pracy rządu, w stworzeniu systemu kontroli jego pracy.

<u>Dodatnie strony reaktywowania "Solidarności"</u>	<u>Odsetek respondentów</u>
Poprawa sytuacji politycznej, spokój, porozumienie	11,6
Aktywizacja społeczeństwa - zryw do działania, pracy	9,4
Reprezentacja interesów robotników, ludzi pracy, dbanie o ich sprawy	7,7
Kontrola działalności władz	6,5
Demokratyzacja życia w kraju	4,9
Pluralizm związkowy	4,6
Zmiany na lepsze - ogólnie	4,4
Poprawa warunków życia społeczeństwa	4,1
Zaspokojenie dążeń i aspiracji społeczeństwa	3,9
Poprawa sytuacji gospodarczej	3,5
Aktywizacja władzy - zmuszenie jej do skutecznego działania	2,8
Brak korzyści	6,6
Trudno powiedzieć	19,9

Oto przykłady typowych wypowiedzi badanych: *Wśród tych, którzy się jeszcze tylko przyglądają, wzrosłoby zaangażowanie i motywacja do dobrej pracy dla kraju i dla siebie; Widzieliby, że władza nie tylko mówi, że chce demokracji i pluralizmu, że słowa pokrywają się z czynami; Ludzie chcą swego związku i na pewno z wiarą będą robić wszystko, żeby był spokój i dobrze wykonywana praca, ale trzeba traktować ludzi jak ludzi; Poprawiłaby się sytuacja w kraju. Moglibyśmy liczyć na jakąś pomoc z Zachodu. Ludzie mają większe zaufanie do "Solidarności" niż do obecnych związków zawodowych; Ktoś wreszcie weźmie w obronę tych ludzi, którym się najgorzej powodzi; Będzie to siła, która zmusi rząd do zmiany sposobu działania czy też ustąpienia, o ile jego działalność nie przyniesie zapowiadanych wyników; Większa kontrola nad poczynaniami rządu w sferze gospodarczej i poprawa organizacji pracy; Zadowolenie robotników,*

sprawdzanie i czuwanie nad wszystkimi decyzjami; Przy rządzeniu potrzebny jest taki społeczny katalizator albo biegun, który rozładowałby za bardzo urosłe już problemy; Ktoś mówiłby otwarcie władzy, co robić, rozliczałby osoby za złe decyzje, wzywałby do dobrej pracy; Egzystencja opozycji jest konieczna, aby mogły ścierać się różne poglądy i aby można wybrać optymalne rozwiązanie, co za tym idzie trafniejsze decyzje polityczne i gospodarcze.

Niekorzystne strony reaktywowania "Solidarności" widziano w pogorszeniu sytuacji politycznej. Znalazły tu wyraz obawy przed zakłóceniem spokoju społecznego - eskalacją strajków, przed polityczną aktywnością "Solidarności" (utrzymanie spokoju społecznego nadal jest uważane za najważniejszą sprawę dla Polski i Polaków). Znacznie łatwiej jest badanym wskazywać dodatnie strony legalizacji wspomnianego związku niż ujemne. Pierwsze wymieniło konkretnie prawie 3/4 ankietowanych, drugie - 45%.

<u>Niekorzystne strony legalizacji "Solidarności"</u>	<u>Odsetek respondentów</u>
Eskalacja strajków, demonstracji	10,6
Pogorszenie sytuacji politycznej, anarchia, bałagan, niepokój	9,0
Aspiracje polityczne "Solidarności", dążenie do przejęcia władzy, mieszanie się do polityki	3,9
Powtórzenie sytuacji z lat 1980-1981	3,8
Rozłam wśród załóg pracowniczych, walka polityczna w zakładach	3,5
Rozbicie ruchu związkowego	1,9
Wzrost żądań płacowych, akcje rewindykacyjne	1,7
Brak negatywnych stron, same korzyści	28,9
Trudno powiedzieć	24,5

Przykłady wypowiedzi: Dalsze strajki, które nie służą ani władzy, ani społeczeństwu; Znowu ogólny bałagan społeczny; Może być trochę anarchii, strajków, manifestacji; Mogłaby wzrosnąć spirala żądań, na które absolutnie nas nie stać. Niezrealizowanie tych żądań może sprowokować nieodpowiedzialne osoby do nawoływania do strajków i zakłóceń porządku; Upolitycznienie działalności. To powinna robić tylko partia. W "Solidarności" jest wielu takich działaczy, których można nazwać psychopatami, a mimo to w swoich strukturach piastują ważne funkcje; Rywalizacja ludzi w zakładach, strajki, nacisk na podwyżki płac; Jeżeli puści się "Solidarność" na szerokie wody bez kontroli, dojdzie do sięgania po władzę i obalenia ustroju i oderwania się od wspólnoty. Ważna jest porywczy i wpływowy, można nim manipulować. Oni za dolary zrobią wszystko, nawet sprzedadzą nasz kraj; Kłótnie między związkami i rozbicie załóg.

Przytoczone wypowiedzi badanych wskazują, że "Solidarność" jest nadzieją Polaków. Oczekuje się, że będzie ona siłą, która doprowadzi przede wszystkim do zmian politycznych w kraju. Część respondentów obawia się aktywności politycznej tego związku, powrotu sytuacji z lat 1980-1981.

W sumie stosunek opinii społecznej do reaktywowania "Solidarności" jest pozytywny. Towarzyszy mu - jak wspomnieliśmy na początku opracowania - przekonanie, że organizacja ta może liczyć na społeczną przychylność i poparcie. Znajduje to odzwierciedlenie w postrzeganiu liczebności przyszłych jej szeregów. Według przewidywań ogółu respondentów po zalegalizowaniu "Solidarności" wstąpiłoby do niej średnio 53% społeczeństwa, natomiast w ocenie zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej - prawie 56% (tab. 11).

Tabela 11

w procentach

Odpowiedzi na pytanie o liczebność szeregów "Solidarności" po jej reaktywowaniu	Respondenci z próby ogólnopolskiej	
	ogółem	zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
Nikt	0,3	0,4
10-30%	15,2	15,3
40-50%	32,1	29,1
60-70%	36,6	41,1
80-100% społeczeństwa	13,2	14,2

Liczebność grupy respondentów deklarujących wstąpienie do "Solidarności" jest mniejsza od przewidywanej przez nich liczebności członków tego związku. Chęć wstąpienia do niego przejawia 38% ogółu badanych i 49% zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej (tab. 12). Różnice w deklarowanym akcesie do "Solidarności" między zatrudnionymi w gospodarce uspołecznionej a ogółem badanych są oczywiste, wynikają najczęściej z braku możliwości wstąpienia do tej organizacji - dotyczy to zwłaszcza prywatnej inicjatywy, emerytów i rencistów oraz rolników indywidualnych (tab. 7 aneksu). Wyrażający chęć zostania członkiem "Solidarności" nie określają wyraźnie, do jakiej organizacji chcą należeć. Prawie równie często padają odpowiedzi "wstąpię, ale jeśli będzie ona tylko związkiem zawodowym" i "będę należeć niezależnie od jej charakteru". Zdecydowaną mniejszość stanowią dwie ekstremalne grupy: potencjalni członkowie "Solidarności" jako organizacji o charakterze politycznym i przeciwnicy reaktywowania tego związku w ogóle.

Tabela 12

Deklaracje respondentów dotyczące wstąpienia do "Solidarności"	Respondenci z próby ogólnopolskiej	
	ogółem	zatrudnieni w gospodarce uspołecznionej
Wstąpię, jeśli będzie ona tylko związkiem zawodowym	17,3	23,1
Wstąpię, jeśli będzie organizacją o charakterze politycznym	3,6	4,3
Wstąpię niezależnie od tego, jaki będzie miała charakter	16,9	21,4
Nie wstąpię	38,7	30,1
Jestem przeciw legalizowaniu "Solidarności"	4,2	3,4
Trudno powiedzieć	17,9	17,2

Ilość przytoczonych w opracowaniu danych empirycznych na temat stosunku społeczeństwa do "Solidarności" skłania do próby skonstruowania typologii postaw wobec tego związku przy uwzględnieniu aspektów jego oceny (tab. 13). Na jednym biegunie znajdują się ci respondenci, którzy we wszystkich aspektach ocenili "Solidarność" pozytywnie, na przeciwnym zaś ci, którzy wystawili tylko oceny negatywne. Pozostałą część stanowią wyrażający umiarkowaną akceptację (przynajmniej jedna ocena pozytywna bez ocen negatywnych), ambiwalentni (zarówno oceny negatywne, jak i pozytywne) i wypowiadający się o "Solidarności" z umiarkowaną dezaprobatą (przynajmniej jedna ocena negatywna i żadnej pozytywnej).

Tabela 13

Ocena "Solidarności"	Aspekty oceny				
	stosunek do legalizacji	społeczne poparcie	stosunek do powstających w zakładach struktur	następstwa legalizacji	deklaracja przynależności po legalizacji
Pozytywna	70,0	54,0	47,6	47,6	37,8
Negatywna	12,4	8,9	19,0	7,2	43,9
Ambiwalentna	17,5	37,1	31,5	31,6	17,9

<u>Typy postaw wobec "Solidarności"</u>	<u>Odsetek respondentów</u>
Afirmacja - pełna akceptacja	20,0
Umiarkowana akceptacja	29,0
Ambiwalencja	32,9
Umiarkowana dezaprobata	16,2
Odrzucenie - całkowita dezaprobata	2,1

Pozytywne postawy wobec "Solidarności" można zatem przypisać prawie połowie respondentów, negatywne zaś grupie zdecydowanie mniejszej - 18%.

x
x x

"Solidarności" towarzyszy znaczna sympatia i poparcie dla idei jej reaktywowania. Społeczeństwo w pewnym stopniu jest zniecierpliwione przeciąganiem się tego procesu. Świadczy o tym choćby często wyrażane przekonanie, że władze powinny współdziałać z powstającymi w zakładach strukturami danego związku. Nie można wskazać żadnej grupy respondentów, która byłaby w większości przeciwna jego reaktywowaniu. Wyróżniają się tu wprawdzie pewne grupy badanych (starsi wiekiem, powyżej 60 lat, członkowie PZPR, związkowcy), jednakże przeciwnicy "Solidarności" stanowią w nich nie więcej niż 28%. We wcześniejszym opracowaniu² na temat reaktywowania tej organizacji sygnalizowano występowanie znacznych różnic w opiniach ze względu na cechy społeczne i poglądy polityczne badanych. Obecnie różnice te są znacznie mniejsze. Nastąpiła ewolucja poglądów członków PZPR - co prawda częściej wśród nich pojawiają się przeciwnicy "Solidarności", ale jest ich mniej niż parę miesięcy temu. Za legalizacją jest 58% członków PZPR i 66% obecnych związkowców. Jedna czwarta członków PZPR i dwie piąte obecnych związków zawodowych składa deklaracje wstąpienia do "Solidarności" po jej zalegalizowaniu. Gdyby założyć, że dzisiejsze deklaracje naszych respondentów urzeczywistnią się, to dojdzie do bezkolizyjnego pluralizmu. Obecne związki zawodowe muszą liczyć się ze stratą znacznej części swych członków, niemniej jednak w ich szeregach pozostanie większość. Wśród potencjalnych członków "Solidarności" nie ma jasności co do charakteru tej organizacji. Jedynie mniejszość jest za tym, aby jej rolę ograniczyć do roli tylko związku zawodowego.

² Wokół reaktywowania NSZZ "Solidarność". CBOS, wrzesień 1988 r.

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Instytucje i organizacje	Ocena działalności według terminów badań									
	XII '85	VII '86	XII '86	VII '87	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	XI '88	I '89
zgodna z interesami społeczeństwa										
Rząd, Rada Ministrów	77,1	71,6	69,9	72,7	63,0	51,5	51,4	33,6	72,4	56,9
Sejm	79,3	75,7	79,4	78,0	70,7	69,2	69,9	60,7	76,7	61,5
Wojsko	81,0	77,8	77,3	77,4	75,0	68,5	66,2	66,4	74,1	65,6
PRON	53,3	53,1	52,0	52,3	46,3	38,9	36,4	31,4	40,3	30,0
PZPR	52,6	56,4	49,5	53,1	44,3	34,4	35,4	26,6	38,6	26,2
Kościół	80,3	79,6	80,0	82,0	78,8	77,1	74,1	74,9	84,0	84,6
Rada Państwa	76,1	72,6	71,7	76,5	64,7	59,7	61,3	45,0	71,3	54,8
Rada Konsultacyjna przy Przewodniczącym Rady Państwa	-	-	.	.	39,6	.	37,3	29,1	48,0	33,6
Związki zawodowe	58,3	57,6	56,3	50,6	47,3	52,2	56,6	48,6	59,9	56,8
MO i resort spraw wewnętrznych	53,3	55,7	53,8	59,5	53,0	48,8	48,1	41,0	54,3	48,8
Opozycja - przeciwnicy PZPR ^{a)}	20,5	19,3	15,8	18,3	16,3	21,4	21,8	26,2	37,1	45,9
Telewizja ^{b)}	.	60,0	48,7	54,0	52,2	57,6	53,5	45,5	61,9	59,8
niezgodna z interesami społeczeństwa										
Rząd, Rada Ministrów	13,2	18,3	17,2	15,2	24,0	34,7	33,8	51,3	15,1	28,6
Sejm	9,3	13,6	9,3	10,1	16,7	18,5	18,0	22,5	14,2	24,1
Wojsko	11,4	13,7	12,1	9,2	13,8	16,3	18,6	18,1	14,8	19,1
PRON	22,2	20,9	23,0	19,9	28,4	33,8	33,6	37,7	33,4	38,6
PZPR	28,2	26,9	30,8	26,3	37,0	45,8	42,4	52,1	42,9	53,8
Kościół	9,6	12,4	10,0	8,6	13,0	12,1	12,9	13,2	8,0	8,0
Rada Państwa	8,7	12,6	11,5	9,4	18,2	21,1	19,8	29,6	12,8	25,6
Rada Konsultacyjna przy Przewodniczącym Rady Państwa	-	-	.	.	15,4	.	17,4	25,1	15,7	23,0
Związki zawodowe	23,1	24,3	23,9	25,1	30,5	27,9	24,4	29,9	23,7	25,4
MO i resort spraw wewnętrznych	31,2	29,9	28,6	22,5	31,5	33,8	32,2	38,2	29,4	34,1
Opozycja - przeciwnicy PZPR ^{a)}	45,7	43,5	49,0	41,4	45,0	38,7	42,3	37,5	31,8	21,2
Telewizja ^{b)}	.	29,7	35,7	25,0	34,8	27,7	29,5	34,5	23,7	25,3

a) Do lutego '88 pytano ogólnie o opozycję, a nie o opozycję rozumianą jako przeciwnicy PZPR.
b) Do lutego '88 pytania dotyczyły środków masowego przekazu (prasa, radio, telewizja).

Tabela 1a

w procentach

Osobistości z życia publicznego kraju	Ocena działalności											
	zgodna z interesami społeczeństwa						niezgodna z interesami społeczeństwa					
	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	XI '88	I '89	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	XI '88	I '89
W. Jaruzelski	73,2	67,9	64,4	52,6	67,4	51,7	15,2	18,9	20,5	31,6	20,6	32,4
M. Rakowski	69,9	65,3	12,8	19,0
J. Głomp	82,6	86,1	82,5	81,0	88,4	85,8	9,3	5,4	6,6	6,8	4,7	5,7
L. Wałęsa	18,5	24,1	23,8	25,7	44,8	65,6	48,4	40,7	43,2	44,7	31,5	13,3

Tabela 2

w procentach

Osobistości życia publicznego kraju	Deklarowany stosunek według terminów badań											
	XII '85	VII '86	XII '86	IV '87	VII '87	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	X '88	XI '88	I '89
S y m p a t i a												
W. Baka	10,6	7,5	7,5	9,7	.	27,0	15,0
J. Dobraczyński	38,4	38,3	38,0	35,1	33,8	31,2	26,9	22,8	.	.	27,0	19,1
J. Glemp	82,6	80,9	82,7	.	76,8	75,4	75,2	70,9	73,5	.	77,3	75,4
W. Jaruzelski	71,3	71,2	69,9	58,9	69,1	63,4	56,2	48,3	40,8	45,8	48,7	36,1
C. Kiszczak	17,3	18,9	15,1	15,2	15,1	15,4	8,5	11,4	13,1	.	29,5	19,9
A. Miodowicz	26,8	23,3	32,0	24,3	18,1	16,2	17,6	13,0	15,8	.	23,9	26,9
M. Rakowski	32,5	31,2	27,2	30,0	27,1	26,1	22,4	19,9	15,8	36,2	49,5	46,9
J. Urban	.	19,8	22,5	30,8	28,8	28,8	28,9	24,7	18,0	.	28,5	20,3
L. Wałęsa	44,8	34,9	31,6	38,6	24,2	20,4	25,7	22,6	23,2	.	37,6	58,6
M. Wilczek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	51,9	55,3
A. Kwaśniewski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	27,4	-
I. Sekuła	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	14,5	16,7
K. Olesiak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	11,1	6,9
J. Patorski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	3,1	5,3
B r a k s y m p a t i i												
W. Baka	11,7	13,8	14,6	17,3	.	14,9	18,7
J. Dobraczyński	31,4	25,5	27,8	29,2	18,2	21,2	22,2	23,2	.	.	24,4	28,5
J. Glemp	11,0	9,2	7,2	.	4,7	6,7	6,2	6,1	7,0	.	5,2	5,3
W. Jaruzelski	21,3	20,6	18,2	24,3	8,6	14,6	17,6	21,5	30,1	23,6	19,8	31,7
C. Kiszczak	39,5	32,6	33,9	36,6	21,3	22,1	29,3	28,6	36,2	.	26,6	25,3
A. Miodowicz	28,6	32,3	31,6	40,1	23,3	27,8	27,8	29,7	29,4	.	25,8	30,0
M. Rakowski	52,9	47,2	51,0	49,1	34,7	38,8	41,5	40,3	43,2	28,4	17,9	24,2
J. Urban	.	67,1	64,9	56,3	41,7	48,1	49,6	48,3	56,5	.	44,6	53,3
L. Wałęsa	41,6	45,2	42,2	32,3	29,0	36,0	30,7	35,9	38,2	.	31,4	13,1
M. Wilczek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	5,6	11,4
A. Kwaśniewski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	7,6	-
I. Sekuła	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	9,0	10,9
K. Olesiak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	3,3	5,7
J. Patorski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	3,1	3,8

Tabela 3

w procentach

Cechy badanych	Ocena społecznego poparcia dla "Solidarności"			
	więcej zwolenników niż przeciwników	tyle samo zwolenników co przeciwników	więcej przeciwników niż zwolenników	trudno powiedzieć
<u>Wiek</u>				
Do 29	57,6	21,8	8,6	11,8
30-39	60,1	19,3	9,7	10,9
40-59	54,2	24,6	8,0	13,0
60 lat i więcej	42,0	27,4	9,6	21,1
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	52,4	22,4	9,2	16,0
Miasto	55,1	23,7	9,1	12,4
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	55,5	26,9	9,3	8,3
Pozostali umysłowi	56,2	23,0	10,6	10,2
Pracownicy handlu i usług	62,0	11,4	11,4	15,2
Robotnicy wykwalifikowani	63,6	20,9	7,6	7,9
Robotnicy do prac prostych	58,2	18,9	7,1	15,7
Rolnicy indywidualni	45,3	25,8	8,1	20,8
Właściciele prywatnych zakładów	60,8	17,4	13,0	8,7
Emeryci i renciści	41,8	29,8	9,9	19,5
Pozostali niepracujący	52,9	22,9	7,1	17,1
<u>Przynależność do PZPR</u>				
Należący	42,6	31,3	16,0	10,0
Nie należący	55,3	22,3	8,1	14,3
<u>Przynależność do związków zawodowych przed 1982 rokiem</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	71,0	16,2	5,4	7,4
- innych związków	40,4	32,9	15,3	11,4
Nie należący	50,1	23,6	8,7	17,5

Tabela 4

w procentach

Cechy badanych	Stanowisko w kwestii legalizacji "Solidarności"		
	za legalizacją	przeciw legalizacji	trudno powiedzieć
<u>Wiek</u>			
Do 29	71,4	11,5	17,1
30-39	77,9	7,6	14,2
40-59	73,3	12,8	13,9
60 lat i więcej	52,8	18,8	27,7
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	67,5	10,2	22,1
Miasto	71,6	13,8	14,4
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	82,4	11,2	6,5
Pozostali umysłowi	73,4	14,7	12,1
Pracownicy handlu i usług	73,4	8,8	17,7
Robotnicy wykwalifikowani	76,6	11,0	12,3
Robotnicy do prac prostych	68,5	10,3	19,7
Rolnicy indywidualni	65,4	8,1	26,4
Właściciele prywatnych zakładów	78,2	4,3	17,4
Emeryci i renciści	55,0	18,8	25,4
Pozostali niepracujący	69,3	9,3	21,4
<u>Przynależność do PZPR</u>			
Należący	58,0	27,3	12,7
Nie należący	71,3	10,5	17,9
<u>Przynależność do związków zawodowych przed 1982 rokiem</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	86,1	6,4	7,4
- innych związków	58,8	22,7	18,0
Nie należący	65,9	12,0	21,9

Tabela 5

w procentach

Cechy badanych	Stanowisko w kwestii powstawania w zakładach struktur "Solidarności"		
	poparcie	brak poparcia	trudno powiedzieć
<u>Wiek</u>			
Do 29	48,9	18,4	32,1
30-39	55,8	14,5	27,2
40-59	50,2	19,4	28,6
60 lat i więcej	32,0	24,8	40,9
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	45,2	15,3	37,1
Miasto	47,3	21,4	27,8
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	56,4	26,9	15,7
Pozostali umysłowi	52,5	20,7	24,2
Pracownicy handlu i usług	54,4	16,4	26,6
Robotnicy wykwalifikowani	59,5	16,8	23,1
Robotnicy do prac prostych	48,0	15,7	33,1
Rolnicy indywidualni	39,6	10,1	44,7
Właściciele prywatnych zakładów	39,1	30,4	30,4
Emeryci i renciści	34,6	25,0	40,1
Pozostali niepracujący	37,2	15,7	45,7
<u>Przynależność do PZPR</u>			
Należący	37,4	42,7	19,3
Nie należący	48,8	16,4	32,8
<u>Przynależność do związków zawodowych przed 1982 rokiem</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	69,0	10,8	18,7
- innych związków	35,3	34,9	28,2
Nie należący	41,7	18,1	38,4

Tabela 6

w procentach

Cechy badanych	Postrzegane skutki legalizacji "Solidarności" dla kraju			
	więcej korzyści niż strat	tyle samo korzyści co strat	więcej strat niż korzyści	trudno powiedzieć
<u>Wiek</u>				
Do 29	48,6	16,5	5,3	29,3
30-39	57,0	12,0	4,3	26,7
40-59	49,7	12,4	8,0	29,4
60 lat i więcej	30,7	13,2	11,9	43,9
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	44,7	11,2	5,4	38,3
Miasto	49,4	14,7	8,5	27,2
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	63,0	16,7	6,5	13,9
Pozostali umysłowi	55,1	13,6	8,3	23,0
Pracownicy handlu i usług	51,9	12,7	7,6	26,6
Robotnicy wykwalifikowani	51,2	12,3	6,3	29,7
Robotnicy do prac prostych	45,7	13,4	4,8	36,2
Rolnicy indywidualni	39,6	13,2	4,4	42,8
Właściciele prywatnych zakładów	43,4	17,4	4,3	34,8
Emeryci i renciści	35,2	12,9	11,7	39,7
Pozostali niepracujący	45,7	13,6	5,0	35,0
<u>Przynależność do PZPR</u>				
Należący	40,0	22,0	20,0	16,7
Nie należący	48,5	12,3	6,1	33,3
<u>Przynależność do związków zawodowych przed 1982 rokiem</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	65,4	10,3	3,4	20,5
- innych związków	36,0	17,3	14,9	31,4
Nie należący	43,8	13,6	6,7	36,7

Tabela 7

w procentach

Cechy badanych	Deklaracje wstąpienia do "Solidarności" po jej zalegalizowaniu					
	wstąpię, jeśli będzie związkiem zawodowym	wstąpię, jeśli będzie organizacją o charakterze politycznym	wstąpię, niezależnie od tego jaka będzie	nie wstąpię	jestem przeciwko legalizacji	trudno powiedzieć
<u>Wiek</u>						
Do 29	19,9	4,7	22,1	30,2	2,5	20,2
30-39	19,6	4,8	22,6	29,5	2,8	20,1
40-59	20,7	3,7	15,9	39,5	3,7	15,7
60 lat i więcej	6,3	0,7	5,6	58,1	8,6	15,8
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	15,8	2,9	15,0	41,7	2,9	21,1
Miasto	18,3	4,1	18,2	36,7	5,0	15,8
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>						
Inteligencja	11,1	10,2	20,4	38,9	3,7	15,7
Pozostali umysłowi	24,5	3,0	18,9	33,2	4,5	15,5
Pracownicy handlu i usług	24,1	5,1	21,5	30,4	2,5	16,5
Robotnicy wykwalifikowani	24,1	3,5	25,0	27,2	2,5	17,4
Robotnicy do prac prostych	21,3	3,1	19,7	28,3	3,1	22,8
Rolnicy indywidualni	10,1	0,6	7,5	49,1	3,8	28,3
Właściciele prywatnych zakładów	4,3	8,7	13,0	69,6	4,3	0,0
Emeryci i renciści	7,7	0,4	8,1	57,4	8,1	13,2
Pozostali niepracujący	15,7	8,6	13,6	35,7	2,1	22,9
<u>Przynależność do PZPR</u>						
Należący	14,0	2,0	6,7	56,7	10,7	10,0
Nie należący	17,8	3,8	18,1	36,6	3,5	18,7
<u>Przynależność do związków zawodowych przed 1982 rokiem</u>						
Należący do:						
- "Solidarności"	29,0	4,6	32,8	18,2	1,8	13,1
- innych związków	12,2	3,1	6,3	57,6	7,1	13,3
Nie należący	13,6	3,3	12,8	42,5	4,5	21,2